Starten in de kleuterklas is voor veel kinderen en hun ouders een bewogen levensfase. Alles is nieuw en anders, gaat dat wel lukken? Samen met ouders en kinderen kun je veel doen om die overgang warm te laten verlopen. Twee praktijkvoorbeelden uit opvang en onderwijs tonen hoe.

Samen werk maken van een warme overgang

Zorgeloos naar de kleuterschool?

In sommige landen zijn kinderopvang en kleuteronderwijs geïntegreerd: ze vallen samen. De eerste overgang die kinderen dan voelen is die naar de lagere school, vaak op de leeftijd van 6 of 7 jaar. In Nederland en België zit dat anders. In Nederland maken kinderen de overstap naar de kleuterklas op de leeftijd van 4 jaar. In Vlaanderen kunnen kinderen naar de kleuterklas zodra ze 2,5 jaar oud zijn. Dat is vroeg. Vaak gaat die stap samen met onzekerheid, bezorgdheid en vragen. Want in de school is alles 'anders' en 'nieuw': de klaslokalen en de inrichting, de juf of meester, de kinderen, de schoolregels, het dagverloop, de kleuren en geuren, grotere groepen, het voltallige personeel…

Kinderen die voordien naar de opvang gingen, weten min of meer hoe een groep kinderen werkt. Maar ook voor hen blijft het spannend. Kinderen die geen ander opvoedingsmilieu kennen dan thuis (of de buren of de familie) zetten een nog veel grotere stap. Scholen zijn zich er niet altijd van bewust dat het soms een hele poos duurt vooraleer kinderen en ouders vertrouwd zijn met de school en zich er ook thuis gaan voelen.

Een bewogen start

In binnen- en buitenland krijgt de transitie naar de kleuterklas de laatste jaren steeds meer aandacht. Waarom? Een vlotte start in de kleuterschool is belangrijk voor het welbevinden van de kinderen én voor hun verdere schoolloopbaan. Onderzoek toont dat scholen onbewust door een 'witte middenklasse-bril' kijken. Gezinnen die thuis andere talen spreken dan op school of gezinnen in armoede zijn daardoor extra kwetsbaar en lopen meer risico op 'uitvallen' of moeilijker 'mee zijn'. Het schoolsysteem is beter afgestemd op kinderen die al naar de opvang zijn geweest, die zindelijk zijn en taalvaardig in het Nederlands.

In Vlaanderen komt er langzaam beweging op dit terrein. Het beleid is zich bewust van de problemen en ook de praktijk ziet mogelijkheden tot actie. KIDDO zoomt in op twee voorbeelden waar kinderopvang en school starten met samenwerken.

Wennen: ook in de kleuterklas

In kinderopvang is er veel aandacht voor wennen. Nathalie Vandenbosch is coördinator van de Brusselse groepsopvang Nieuwkinderland. Zij vindt wennen ook belangrijk in de kleuterklas en werkt daarvoor samen met een school uit de buurt. 'Het is een overgangsproces voor de hele familie. Wanneer ouders zich ongerust of onzeker voelen, kan dit een impact

Kinderen kunnen tijdens de speeltijd ook terecht bij een begeleider van de buitenschoolse opvang

Tekst: **Brecht Peleman & Katrien Van Laere** •
Foto's: **Caroline Boudry & Nathalie Vandenbosch**

Een begeleider van de buitenschoolse opvang bij de leerkracht in de klas

Kinderen, ouders, leerkrachten en begeleiders samen op de speelplaats

hebben op het kind.' Om dat tegen te gaan, onderneemt de opvang verschillende acties. 'Nog voor ze hun kind moeten inschrijven op school, nodigen wij alle ouders van kinderen van hetzelfde geboortejaar uit om samen met ons de school te bezoeken. Met de schooldirectie kwamen we overeen dat zij de ouders verwelkomen en een rondleiding geven. De school vertelt ook over het eigen inschrijvingsbeleid. Gebeurt het online? Wanneer zijn de uiterste data? Terwijl de ouders deze uitleg krijgen, brengen de kinderen een uurtje door in de kleuterklas. Zo leren ze die ook al een eerste keer kennen. Nadien nemen onze begeleiders dit met de ouders op: ze informeren en stimuleren hen om zich tijdig in te schrijven. Twee avonden zijn wij ook stand-by om ouders concreet bij te staan, bijvoorbeeld bij een online inschrijving.'

Daarna begint het echte wennen. Nathalie: 'Na de inschrijving gaan de kinderen met hun vaste begeleiders een paar keer spelen in de kleuterklas. Doordat ze met een vertrouwd persoon gaan wennen, hopen we dat onze kinderen de eerste schooldag minder angst of verdriet hebben. Kinderen kunnen pas goed starten op school als ze op hun eerste dag zonder zorgen door de schoolpoort wandelen. De jongste kleuters die al een tijdje schoolgaan, brengen omgekeerd trouwens ook nog af en toe een bezoekje aan onze opvang. Het is voor hen een vertrouwde plek waar ze even op adem kunnen komen.'

Wennen: ook in de buitenschoolse opvang

Hippo's Hof in Gent is een Stedelijk Initiatief voor Buitenschoolse Opvang (STIBO). Het is verbonden aan een gelijknamige school, de opvanglokalen liggen tussen de kleuterklassen in. Voor, tijdens en na schooltijd kunnen de kleuters er terecht om te spelen, te eten, te slapen. Precies omdat er zo'n nauwe samenwerking is met de school, worden de wenmomenten samen georganiseerd. Coördinator Els Meiresone: 'Met enkel een gesprek en uitleg stel je ouders en kinderen niet gerust. Ze willen zien en ervaren hoe het hier is. Dus zorgen we dat nieuwe kinderen en hun ouders hier alle momenten van een dag kunnen meemaken. Slapen, eten, spelen, naar de wc gaan… Vaak hebben ouders veel vragen. Het helpt als ze in de verschillende lokalen van de school en de opvang zien hoe het eraan toegaat. Ze ontmoeten meteen ook alle medewerkers.'

Daarnaast is er ook steeds een gesprek. Els: 'Een kinderbegeleider en leerkracht vertellen samen over de opvang en de kleuterklas. In dat gesprek ligt het accent op het welbevinden van het kind en hoe we het zo hoog mogelijk kunnen houden. We vragen aan de ouders: wie is je kind? Samen met hen stellen we dan een soort kindpaspoort op. Daarin staat wat het kind graag doet en hoe de begeleiders en de leerkracht het kind kunnen ondersteunen. Het paspoort focust echt op het welbevinden van het kind en is de basis van een gemeenschappelijk kindvolgsysteem. Het is een goed handvat voor de gezamenlijke overlegmomenten tussen opvang en school. Op die manier hebben we voor elk kind een aanpak die doorloopt tussen school en opvang.'

Samen instaan voor zorg en leren

De nauwe samenwerking in Hippo's Hof toont hoe begeleiders en leerkrachten samen instaan voor zorg en leren. Want een kind dat zich goed voelt, kan beter leren. Els Meiresone: 'Wij

>

In binnen- en buitenland krijgt de transitie naar de kleuterklas de laatste jaren steeds meer aandacht. Zo'n doorgaande lijn is positief voor de kinderen en hun ouders

willen continuïteit tussen school en opvang. Kinderen die samen in de klas zitten, zitten ook in de opvang samen in een leefgroep, met vaste begeleiders. Om de zes weken komen we samen om gemeenschappelijke zaken te bespreken. De schooldirectie en ik bereiden dit samen voor. Het overleg zelf gebeurt 's avonds, met alle medewerkers van de school en de opvang. Een keer per jaar houden we bovendien een gezamenlijke studiedag om onze gedeelde visie verder uit te werken. Zo'n doorgaande lijn is positief voor de kinderen en hun ouders: voor hen zijn wij één groot team. Begeleiders en leerkrachten voelen dit zelf ook zo aan. We beseffen dat we elkaar nodig hebben. Doordat er geen hiërarchisch onderscheid is, voelen begeleiders zich hier even gewaardeerd als leerkrachten.'

Ook in Brussel zoekt Nieuwkinderland samen met de dichtstbijzijnde school naar afstemming. Nathalie Vandenbosch: 'In de kinderopvang werken we met de ervaringsgebieden uit het pedagogische raamwerk. De kleuterschool gebruikt eigen ontwikkelingsdoelen. Het is niet de bedoeling om dit volledig op elkaar af te stemmen, maar we kunnen wel nadenken over continuïteit voor de kinderen.' Een goed voorbeeld is het bevorderen van zelfstandigheid. Dat is in de kinderopvang en de kleuterschool belangrijk, maar wordt anders ingevuld. In de kinderopvang kunnen kinderen zelf het speelgoed grijpen, in een klas past het niet altijd dat kleuters die op zoek zijn naar materiaal alle kasten opentrekken. Maar misschien zijn er in de kleuterklas andere vormen van zelfstandigheid? Elk op hun manier staan opvang en onderwijs in voor het welzijn en de ontwikkeling van kinderen, voor overleg met gezinnen.

Nathalie: 'Als we elkaar op dat vlak waarderen en nieuwsgierig zijn, dan kunnen we er allemaal veel van opsteken. We zorgen bovendien voor meer continuïteit. Zo wordt het veel gemakkelijker om kinderen goed te laten starten. Kinderen een goede start geven, dat is een verhaal van continu zoeken naar afstemming en verbinding tussen gezinnen, kinderopvang en school. Samen op weg gaan maakt iedereen een stukje sterker!'

Wordt vervolgd

Internationaal onderzoek bevestigt de positieve impact van een goede overgang tussen kinderopvang en school. Zorg en leren staan niet los van elkaar. Als we de brede ontwikkeling van kinderen willen ondersteunen, dan is continu overleg nodig tussen leerkrachten en begeleiders. Zo kunnen ze elkaars expertise meer waarderen en benutten. Ook op beleidsniveau gebeurt dit overleg: verschillende departementen werken samen om de overgang naar de kleuterklas beter te laten verlopen. Dit zijn de departementen van Onderwijs, van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, en van Integratie en Inburgering. Tegelijk brengt een aantal onderzoeksprojecten de start van kinderen (en hun families) in de kleuterschool in beeld. VBJK, Universiteit Gent, Steunpunt Diversiteit en Leren en de Vlaamse Gemeenschapscommissie zijn bij deze onderzoeken betrokken. Dit artikel van de onderzoekers is slechts een opwarmertje. In 2017 zullen de concrete resultaten bekend gemaakt worden. Houd KIDDO in de gaten!
De ontwikkelingen in de samenwerking tussen onderwijs en opvang in Nederland kun je onder meer volgen via Kindcentra 2020 op **www.kindcentra2020.nl** <